

Læren om Alterets Sakrament

av Pastor dr. teol. J. van der Burg

(Utgitt 1973)

INNHold

Forord

- I. Jesus er virkelig nærværende i Alterets Sakrament
- II. Hvorledes er Jesus nærværende i Alterets Sakrament?
- III. Hva er det som bevirker forvandlingen av brød og vin til Jesu legeme og blod?
- IV. Om Nattverden som offer
- V. Kommunion (altergang)
- VI. Messeliturgiens seremonier
- VII. "Kom i hu at du helligholder hviledagen"

FORORD

Alterets sakrament er det store enhetsbånd som skal forene de troende til ett legeme (1. Kor. 10, 17). Derfor må læren om dette mysterium innta en særlig plass i de økumeniske samtaler. Dertil kommer at det er en nær forbindelse mellom troen på Jesu realpresens (=hans legemes og blods virkelige nærvær) og troen på innstiftelsen av et særlig prestedømme (noe som griper inn i hele Kirkens vesen).

Det første vi må få klarhet om er Jesu nærvær. Vi vil undersøke på hvilken måte han er nærværende og hvem som skal forvalte Alterets sakrament. Deretter vil vi forklare den katolske lære om messeofferet. I et følgende avsnitt om kommunionen behandles bl. a. spørsmålet om det til å bli forenet med den hele Kristus er nødvendig å motta både hostien og kalken.

Messens liturgiske tekst kan en finne i en bønnebok. Vi tilføyer bare en kort forklaring av messeliturgiens seremonier og noen ord om søndagsbudet.

I.

JESUS ER VIRKELIG NÆRVÆRENDE I ALTERETS SAKRAMENT

Realpresensen er et av de dypeste mysterier, men samtidig en av de trossannheter som er klarest bevitnet i den guddommelige åpenbaring.

1. Den bevises for det første av Jesu nattverdstale i Joh. 6, 27-71.

Lenge før Jesus innstiftet den hl. Eukaristi, [*Eukaristi; bokstavelig "takksigelse" er oldkirkens vanlige betegnelse for Alterets sakrament, som jo er Guds store gave vi skal takke ham for, og den store kultushandling vi skal takke ham ved.*] ville han ved et høytidelig løfte forberede sine disipler på dette mysterium, nettopp fordi det (på grunn av realpresensen) er så ufattelig for den menneskelige fornuft.

Det var også for å gjøre troen på Nattverdets hemmelighet lettere at Jesus umiddelbart før sitt løfte gjorde to store undere, ett med brød (bespisningsunderet i ørkenen) og ett med sitt legeme (vandringen på sjøen). Det første under er en åpenbaring av hans skapermakt og et bilde på hvordan han i den hl. kommunionen kan med dele seg til mange. Ved vandringen på sjøen ville han vise at han kan unndra sitt legeme naturens alminnelige lover og gjøre det (liksom en ånd) nærværende der hvor vi etter menneskelig begrep ikke skulle vente det.

Den symbolske betydning disse mirakler har med hensyn til Nattverdets sakrament, forklarer hvorfor Johannes (som ikke pleier å gjenta det som de andre evangelister har fortalt) tok dem med i sitt evangelium. Det er meget mulig at også Johannes' bemerkning "Jesus satte seg med sine disipler, og påsken, jødernes høytid, var nær" (v. 4) og hans gjentatte omtale av den takkebønn Herren holdt (v. 11 og 23), hadde til hensikt å føre tankene til det som skjedde i nattverdssalen kort før påskefesten ett år senere. Det er nemlig merkelig at Johannes ikke plasserer sin tidsangivelse ved begynnelsen av sin fortelling - som han ellers pleier å gjøre - men forbinder den med bespisningsunderet.

Da folket lette etter Jesus for igjen å få brød, benyttet han anledningen til å tale om det eukaristiske himmelbrød. Han begynte med å si at man måtte søke ham for å få "mat som varer ved til evig liv" (v. 27), "det sanne brød fra himmelen" (v. 32), og tilkjennegav deretter at han selv er dette "livets brød" (v. 35). Troen på Alterets sakrament (som et virkelig himmelbrød) forutsetter troen på Jesu himmelsk-guddommelige opprinnelse, og derfor handler den første del av Jesu tale særlig om denne (inntil v. 48). Fra v. 49 går Jesus over til mer uttrykkelig å tale om Nattverdets sakrament som midlet til å gi seg selv som livets brød. Gradvis skrider hans tale frem med stadig klarere ord. I v. 50 sier han at vi må "spise" ham (og ikke bare "komme" til ham og "tro" på ham - som i v. 35). Deretter erklærer han i v. 51 at det er hans "kjød" han vil gi oss å spise. "Det brød jeg vil gi, er mitt kjød". Jesus taler om brød han ville gi i fremtiden, altså om noe mer enn en forening med ham ved troen (som disiplene allerede da hadde adgang til).

Av særlig betydning er det at jødene oppfattet Jesu ord i egentlig betydning. De "trettet da med hverandre og sa: Hvorledes kan han gi oss sitt kjød å spise?" Følgen var at endog mange av Jesu disipler etterpå forlot ham (v. 66). Men til tross for dette tok han ikke sine ord tilbake, men bekreftet dem tvert om på det mest ettertrykkelige. Med de høytidelige stadfestelsesord "Sannelig, sannelig" som innledning betoner han om og om igjen at hans "kjød og blod" må "spises og drikkes" (v. 53-58). Han taler nå ikke bare om sitt "kjød", men også om sitt "blod" for å gjøre det klart at han mener sin virkelige menneskelige natur. Av samme grunn bruker han betegnelsen "Menneskesønnens kjød" (v. 53 - dvs. det kjød han som menneske har). Uttrykkelig avviser han den symbolske tolkning ved å si at hans kjød og blod er "virkelig mat og virkelig drikke" (v. 55). Fra v. 54 bruker han endog ordet "trogein" (= "å tygge") istedenfor "phagein" (= det vanlige ord for "å spise") for enda sterkere å uttrykke at han mener en virkelig spisning (med munnen). Hvorfor ville Jesus, som kom til verden for å vitne om sannheten, ha talt slik, dersom meningen var bare at man skulle tro på ham eller at Nattverden ikke var annet enn et symbol? Jesus pleide alltid å forklare sine ord for sine disipler, når de misforstod ham (smi. Matt. 16, 6 flg.).

Når Jesus i v. 63 sier: "Det er ånden som gjør levende, kjødet gagnar intet", vil han bare avvise den kannibalske oppfatning at hans kjød skulle spises som en alminnelig kjøttrett til næring for legemet. Nattverdets livgivende kraft finnes ikke i kjødet som sådant. Jesus gir oss sitt virkelige legeme å spise, men med det formål å gi oss derved del i sin ånd (guddom). De ord Jesus hadde sagt, "er ånd og liv", dvs. de handler om noe av en overnaturlig orden, et sakrament til å styrke det åndelige liv. For å fjerne enhver grov materialistisk forestilling om nattverdsmåltidet henviser han i v. 62 til sin himmelfart. Kommunionen forener oss med Jesu forherligede legeme i himmelen, og har derfor ingen ting å gjøre med kannibalisme.

Disiplene forstod fremdeles Jesus slik at hans kjød og blod virkelig skulle spises og drikkes. Det var "etter dette at mange av hans disipler trakk seg tilbake og ikke lenger gikk omkring med ham" (v. 66). Også for apostlene var det vanskelig å tro på Jesu ord, som de tydeligvis oppfattet bokstavelig. Derfor spurte han dem: "Vil også dere gå bort" (v. 67)? Og med smerte tenkte han på Judas, som ville komme til å forråde ham den natt da han innstiftet Alterets sakrament (v. 70-71).

2. Jesu virkelige nærvær bevises av innstiftelsesordene.

Innstiftelsen av Alterets sakrament fant sted ved den siste nattverd. Ved et guddommelig tegn anviste Jesus selv stedet (Luk. 22, 10). På alle slags måter forberedte han apostlene på at det ville skje noe stort og hellig under dette måltid. Han sa at han "hadde inderlig lengtet etter å spise dette påskemåltid" (v. 15), fordi han "ikke mer skulle spise av det før det var blitt fullkommet i Guds rike" (v. 16 - Ifølge Lukas hentydet Jesus ved de siste ord til innstiftelsen av Alterets sakrament, som han beretter om straks etterpå). Det var også derfor at han vasket apostlenes føtter - ikke før måltidet (slik som det var skikk blant jødene), men "under måltidet" (Joh. 13, 2. 4), nemlig umiddelbart før innstiftelsen av Alterets sakrament. Han ville tilkjennegi at nå begynte det egentlige påskemåltid.

Jesus sa uttrykkelig at det han rakte sine apostler, var hans legeme og blod. "Dette er mitt legeme" . . . dette er mitt blod" (Matt. 26, 26-28; Mark. 14, 22-24; Luk. 22, 19-20; 1. Kor. 11, 23-25). Dersom disse ord ikke var ment i egentlig betydning, ville de være villedende, da det ikke finnes noen hentydning til at de var ment billedlig, og dette så meget mer etter at Jesus ved sitt tidligere løfte hadde forberedt apostlene på å ta ordene i egentlig betydning. [*Ordene "Gjør dette til minne om meg", som Jesus tilføyer, betyr ikke at Nattverden bare er et minnemåltid, hvor man skal forestille seg at han er nærværende. Meningen med disse ord er at nattverdsfeiringen har til formål å "forkynne (minne om) Herrens død" (sml. 1. Kor. 11, 24-26). Og det er nettopp ved Jesu virkelige nærvær i de adskilte sakramentale skikkelser at den gjør dette.*]

Jesus ville innstifte en blivende ritus, som skulle være sentrum i den Nye Pakts gudsyndyrkelse og det store enhetsbånd mellom de troende (Ap. Gj. 2, 42; 1. Kor. 10, 17). Men da kan vi ikke anta at han har villet bruke uklare ord, som må forstås helt annerledes enn de lyder.

Innstiftelsesordene over kalken er de samme som Moses uttalte ved opprettelsen av den Gamle Pakt "(Se, det er den Pakts blod som Herren oppretter med dere" – 1. Mos. 24, 8), og må derfor i likhet med disse tas i bokstavelig betydning.

Nattverden er en fullkommengjøring av påskelammet (Luk. 22, 15-16), og kan altså ikke likesom dette bare være et bilde på Kristus. Hvis Jesus bare ville gi et bilde, hadde påskelammet ("et lam uten lyte", som "det ikke skulle brytes ben på" - 2. Mos. 12, 5. 46) vært noe mer fullkomment enn Nattverden.

Med Alterets sakrament er det som med de andre sakramenter i den Nye Pakt, nemlig at de sakramentale ord bevirker det som de uttrykker. Dåpsordene f. eks. uttrykker og bevirker en rensning. Absolusjonsordene i skriftemålet uttrykker og bevirker syndsforlatelse. Således uttrykker og bevirker nattverdsordene at brød og vin blir til Jesu legeme og blod. Dersom Nattverden kalles Jesu legeme og blod bare fordi den meddeler oss en nådekraft fra Jesu legeme og blod, måtte også døpevannet kalles Jesu blod. Døpevannet er bare vann, fordi dåpsordene intet sier om en forandring av vannet.

3. Jesu virkelige nærvær bevises av apostlenes lære.

Paulus sier at Nattverden "gir oss del i Kristi legeme og blod" (1. Kor. 10, 16) og ikke bare bevirker en nådeforening med Kristus (slik som dåpen allerede har gjort). En som mottar Nattverden uverdlig, "skal stå til ansvar for Herrens legeme og blod" (11, 27). Man "spiser og drikker seg selv til doms", dersom man "ikke akter på Herrens legeme" (11,29).

4. Nattverden er den Nye Pakts manna, og dette for utsetter Jesu virkelige nærvær.

Hele historien om jødernes frelse var et forbilde på den Nye Pakt (sml. 1. Kor. 10, 1-4). Således fremstiller det røde hav dåpens sakrament, og manna Nattverdens sakrament. Liksom manna nærret jødene på deres vandring til det lovte land, skal Nattverden styrke oss på vår vei til himmelen. Men det som adskilte manna fra alminnelig mat og gjorde det til et særlig bilde på Nattverden, var at det falt ned fra himmelen (ovenfra). Derfor må også Nattverden være noe som kommer fra himmelen, nemlig ved at den inneholder Jesus fra himmelen.

5. Jesu virkelige nærvær bevises av tradisjonen.

Hele oldkirken trodde på realpresensen. Dette fremgår klart av kirkeledernes enstemmige vitnesbyrd. Således skriver Ignatius, som var en disippel av apostelen Johannes: "Eukaristien er vår Frelsers, Jesu Kristi, kjød, som har lidt for våre synder og som Faderen i sin godhet har oppreist; de som motsier Guds gave, dør" (Smyrn. 7, 1). Augustin uttrykker sin tro på Kristi virkelige nærvær med følgende sterke ord: "Hvem blir båret i sine egne hender? Et menneske kan bli båret ved andres hender, men ingen blir båret i sine egne hender . . . Likevel finner vi dette i Kristus. Kristus ble nemlig båret i sine egne hender, da han rakte sitt legeme og sa: Dette er mitt legeme. Han bar jo dette legeme i sine hender" (Enarr. 1 in Ps. 33). Samme realisme møter vi hos de andre kirkefedre. Det kan siteres ikke færre enn 63 teologiske forfattere fra de første 5 århundrer og fra alle deler av den kristne verden). Troen på realpresensen kommer også klart til uttrykk i alle de gamle liturgier både i øst og vest.

[Vi kan nevne: Ignatius d. 107 (Philad. 4; Smyrn. 7, 1); Justin f. ca. 100 (Apol. 1, 66); Ireneus f. c. 140 (Adv. hær. 4, 17, 5; 4, 18, 4); Klemens av Aleksandria f. c. 150 (Pæd. 1, 6, 41, 3); Tertullian f. c. 160 (De resurr. 8); Origenes f. 185 (Horn. 13 in Exod. 3); Kyprian f. c. 200 (De lapsis 16); Dionysius av Aleksandria d. 264 (hos Eus. H. E. VII, 9); Aphrates Id. ca. 350 (Demonstr. 12, 6); Athanasius f. 295 (Fragm. hos Eutyech.); Ephraem f. ca. 306 (Serm. in hebdom. sanct. 4, 4 og 6); Kyrillus av Jerusalem f. c. 315 (Cath. myst. 4, 3. 6 og 9); Hilarius f. c. 315 (De Trinit. 8, 14); Gregor av Naz. f. ca. 329 (Ep. 171); Basilius f. ca. 330 (Ep. 93); Ambrosius f. ca. 333 (De Myst. c. 8-9); Gregor av Nyssa f. ca. 335 (Orat. cath. 37; Orat. 1 in Christi resurr.); Johannes Krysostomus f. 344 (Horn. 82 in Mt. 4; hom. 24 in I. Kor. 1 og 4); Augustin f. 354 (Serm 227, 234 og 272; De Trinit. 3, 4, 10; Enarr. in Ps. 33, 1, 10); osv.]

Og om vi ikke hadde alle disse vitnesbyrd fra oldtiden, ville allerede det faktum at hele kristenheten før reformasjonen trodde på Kristi virkelige nærvær, være et tilstrekkelig bevis på at denne lære umulig kan være en villfarelse. For var den det, måtte vi anta at alle kristne i mange århundrer hadde vært avgudsdyrkere (ved å dyrke brød og vin som sin Gud), villedede av Jesu egne ord. Men en slik antagelse er en bespottelse mot Kristus, som kom til verden for å avskaffe avgudsdyrkelsen, og som dessuten uttrykkelig har lovet å bevare sin Kirke mot villfarelser (Matt. 28, 20; Joh. 14, 16. 20; Matt. 16, 18; 1. Tim. 3, 15).

6. Eukaristiens betydning for det religiøse liv er i vesentlig grad avhengig av troen på Kristi virkelige nærvær.

På grunn av denne tro er Alterets sakrament det hellige midtpunkt, som fra de første kristne tider av har samlet de troende til gudstjenestene, og derved bevart kristendommen. Prekener og salmesang alene kan i lengden ikke samle den store mengden. Det er Kristi nærvær som gjør gudstjenestene så betydningsfulle at de kan sikre folkets regelmessige deltagelse.

Realpresensens dype mysterium verner om kristentroens overnaturlige karakter. Ved det ufattelige under Jesus stadig virker i vår midte, holder han levende hos oss troen på alt det ufattelige som han har gjort for oss (og som han engang vil gjøre for oss i himmelen, hvor han

som Gud-menneske vil meddele seg til hver enkelt). "Han gjorde et minne om sine vidundere, Herren den nådige og barmhjertige. Han gir dem spise, som frykter ham; han kommer sin pakt i hu evindeligg" (Salm. 111, 4-5).

Realpresensen gjør kommunionen til det store enhetsbånd mellom de troende, slik at vi gjennom Jesus "er ett legeme, endog vi er mange" (1. Kor. 10, 17). Den er også meget gagnlig for hele det moralske liv på grunn av den alvorlige "selvprøving" (1. Kor. 11, 28) den krever før mottagelsen av den hl. kommunion. Den tanke at en som mottar Nattverden uverdigg, "skal stå til ansvar for Herrens legeme og blod" (1. Kor. 11, 27), er en stadig oppfordring til omvendelse og bidrar uten tvil meget til bevarelsen av skriftemålspraksisen.

Realpresensens store betydning for kristendommen forklarer hvorfor Jesus betegnet innstiftelsen av Alterets sakrament som ensbetydende med Guds rikes komme. Sml. Luk. 22, 15-20. Også på flere andre steder i den hl. Skrift bringes Kristi rike i forbindelse med Alterets sakrament. Som "prest etter Melkisedeks vis" (dvs. ved den hl. messe) "hersker han midt blant sine fiender" (Salm. 110, 2-4). Ved Nattverdsofferet "blir Guds navn stort blant folkene" (Mal. 1, 11). Sml. også Salm. 22, 26-29.

For oss kristne, som tror på Guds Sønnns menneskevorden, må det ikke være vanskelig å tro på Jesu virkelige nærvær i Alterets sakrament. Begge disse mysterier hører sammen. Eukaristien svarer til Inkarnasjonens formål. Guds Sønn ble jo menneske for gjennom sin menneskelige natur å gi oss del i sin guddom. Og det er derfor han i Nattverden gir oss sin menneskelige natur.

Betlehems mysterium henviser til Nattverdens mysterium. I Betlehem (som betyr "Brødets hus") ble Jesus født og lagt i en krybbe for allerede da å forkynne hvorledes han engang ville gi sitt legeme som næring for sin hjord.

Jesu legeme er den nye frukt, som han, den nye Adam, lot feste til det nye tre, korset, og som vi må spise for å ha livet.

Alterets sakrament, som fra kristendommens begynnelse av var sentrum i den kristne kult, er et kraftig bevis for evangelienes historiske pålitelighet og en gjendrivelse av den såkalte avmytologiseringsdoktrine. Når vi tar i betraktning jødernes inngrodde avsky for å drikke blod, er det nemlig helt utenkelig at jødiske forfattere i det jødiske miljø, hvor kristendommen oppstod, av seg selv ville ha tilskrevet Jesus innstiftelsen av en religiøs ritus med drikking av det han påstod var hans blod.

II.

HVORLEDES ER JESUS NÆRVÆRENDE I ALTERETS SAKRAMENT?

Jesu nærvær i Alterets sakrament må ikke oppfattes som en iboen i brød og vin. Av Innstiftelsesordene må vi slutte at brødet og vinen blir til Jesu legeme og blod, m. a. o. at Jesu legemes og blods substans (eller vesen) trer istedenfor brødets og vinnens substans, med bibehold av brødets og vinnens skikkelser. Jesus sa ikke: Her eller i dette (dvs. i dette brød) er mitt legeme. Han sa: "Dette (som jeg har i mine hender og som ser ut som brød) er mitt legeme". [*Når Bibelen flere ganger betegner den hl. hostie som "brød" (likksom også vi ofte taler om det innvidde "nattverdsbrød"), gir den samtidig tydeligg tilkjenne at den er Kristus. "Det brød jeg vil gi, er mitt kjød" (Joh. 6, 51). Nattverdsbrødet er det "ene brød", nemlig Kristus (1. Kor. 10, 17). Det er helt alminneligg at Bibelen nevner tingene etter deres utseende. Således betegner den ofte engler som "menn" (1. Mos. 18, 2; Dan. 9, 21; Luk. 24, 4; Ap. Gj. 1, 10; osv.).*]

I kommunionen mottar vi ikke Jesus i en beholder av brød, som ville stå som et skille mellom ham og oss. Brødets og vinnens skikkelser, som Jesus forener seg med, danner ikke noe

skille. De bringer oss i kontakt med Jesu legemes og blods substans på samme måte som de før konsekrasjonen bringer oss i kontakt med brødets og vinens substans.

Realpresensen er et "troens mysterium". Likevel kan fornuffen hjelpe oss til å danne et visst begrep om en usynlig, men likevel virkelig, forandring av brød og vin til Jesu legeme og blod.

Filosofien lærer nemlig at det er forskjell mellom en ting i seg selv og de fenomener den fremtrer i (de kvantitative dimensjoner, formen, farven, smaken, osv.). Det som våre sanser iakttar av en ting, er ikke hele realiteten. Bak fenomenene må vi anta - og forutsettes det alltid i den menneskelige tenkning - et subjekt (noe "som ligger under") eller en substans (noe "som står under"). Fenomenene tilhører nok tingen, men er ikke selve tingen, og ved Guds allmakt kan de skilles fra den. Og det er det som skjer i Alterets sakrament, hvor Gud opprettholder brødets og vinens skikkelser uten deres egen substans, som han erstatter med Jesu legemes og blods substans.

Det ovenfor sagte blir lettere forståelig når vi tenker på et annet og enda større mysterium, nemlig forbindelsen mellom den guddommelige og menneskelige natur i Kristus. Ifølge vår kristentro er de to naturer så forenet at Kristus er bare én person. Vi må ikke si at Jesus er forenet med Guds Sønn, men at han er Guds Sønn, dvs. at Jesu menneskelige natur ikke har en egen eksistens, men har del i Guds Sønnens eksistens. Det er derfor at den apostoliske trosbekjennelse tilskriver Guds Sønn alle handlinger i Jesu menneskelige natur (unnfangelse, fødsel, lidelse, død). For å forklare at Jesu menneskelige natur ikke har en egen eksistens, må vi anta at det i skapningene er en reell forskjell mellom natur (vesen = hva noe er) og eksistens (at noe er). Bare i Gud er natur og eksistens ett og det samme. Hans natur er det å være. Skapte vesener har sin eksistens, men er ikke sin eksistens. Og fordi deres natur og eksistens er forskjellige realiteter (forskjellige virkninger av Guds skaperakt), kan Guds allmakt skille dem, og - slik som han gjør i Kristus - la den menneskelige natur ha del i Guds Sønnens eksistens.

Man kan altså si at en skapning består av tre komponenter: vesen (natur), eksistens og fenomener. Gjennom fenomenene har en ting kontakt med omverdenen og blir den gjenstand for erfaring (det er jo for å synliggjøre tingene at Gud skaper dem). De kan betegnes som en tings "hocceitas", noe som gjør den til et "dette" (hoc) vi kan peke på. Alle de tre komponenter uttrykkes i konsekrasjonsordene: "Dette-er-mitt legeme". Inkarnasjonens mysterium består i at Guds Sønnens eksistens trer istedenfor Jesu menneskelige naturs eksistens, og Nattverdets mysterium består i at Jesu legemes og blods vesen (substans) trer istedenfor brødets og vinens vesen med bibehold av disses hocceitas.

Inkarnasjonens mysterium hjelper oss å tro på transsubstansiasjonens mysterium, særlig også på grunn av den store betydning som den stadig gjentatte forvandling av brød og vin til Jesu legeme og blod har for bevarelsen av troen på Ordet som ble kjødt.

Jesu legemes og blods substans er usynlige i Alterets sakrament, likesom enhver substans (også brødets og vinens substans før konsekrasjonen) i seg selv er usynlig. For å forklare hvorledes Jesus kan være nærværende på flere forskjellige steder samtidig, må bemerkes at han ikke kan det ved sine egne skikkelser. Men det er intet til hinder for at hans legemes og blods substans forenes med flere forskjellige skikkelser og gjennom disse er nærværende på forskjellige steder. En substans inntar nemlig ikke noe sted ved seg selv. Bare skikkelsene inntar et sted, og det er fra disse en substans får sin stedsbestemmelse. Vi må derfor ikke søke noen vanskelighet i den lange avstand mellom himmelen og jorden. Forbindelsen mellom Jesu legemes og blods substans og de sakramentale skikkelser (og det samme gjelder forbindelsen mellom hver substans og dens skikkelser) har intet å gjøre med våre forestillinger om avstand og stedsforbindelse. For å gjøre seg nærværende i Alterets sakrament må Jesus ikke stige ned på alteret og så forene seg med brødets og vinens skikkelser. Uten noen nedstigning forener han sin substans med de sakramentale skikkelser, og er derved (ved disses stedsforbindelse med alteret) nærværende på alteret (like virkelig som han er i himmelen ved sine egne skikkelser, som er der). Men det bånd som forener Jesu legemes og blods substans med de sakramentale skikkelser, er et helt annet (og meget inderligere) enn skikkelsenes stedsforbindelse med alteret.

Imidlertid bemerkes at all den stund Jesus ikke er til stede i sine egne skikkelser, bør hans virkelige nærvær ikke betegnes som et fysisk nærvær. Med fysisk tenker man mest på det synlige, eksperimentelle.

Ovenstående betraktninger kan nok synes vanskelige Vanskeligheten kommer derav at Guds skaperakt er ufattelig: Skapningenes frembringelse ut fra ideer i Gud, uten bruk av noe stoff; deres metafysiske sammensetning; deres relasjon til tid og rom. Alterets sakrament krever stadig en ydmyk tro på ham for hvem ingen ting er umulig.

Realpresensen forblir et mysterium, og det er feilaktig å mene at Kirken bygger sin lære om transsubstansiasjonen på filosofien. *[Også i formuleringen av andre dogmer brukes det uttrykk fra det vitenskapelige språk for å tydeliggjøre hva den kristne tro går ut på, men uten derved å ville begrunne disse dogmer. Sml. f.eks. uttrykkene "natur" og "person" i Kristologien og Treenighetsdogmet.]* Konsilet i Trient begrunner den ved å henvise til innstiftelsesordene (Decr. de S. Euch., Cap. 4 De Transsub.). Av Jesu uttrykkelige erklæring at det han rakte apostlene, var hans legeme og blod, til tross for at det fremdeles så ut som brød og vin, følger nødvendigvis at det er forskjell mellom en tings vesen og dens skikkelser. Man kan heller si at filosofien er bygget på teologien, enn omvendt. Med Thomas av Akvino bekjenner Kirken at det er troen det kommer an på. "Troen alene er nok" (Pange lingua). "Det du ikke forstår, det du ikke ser, forvisser den freidige tro om" (Lauda Sion). "Ved hørelsen alene tror man trygt. Jeg tror hva Guds Sønn har sagt" (Adoro Te).

Konsilets hensikt var ikke å dosere filosofi. Det ville bare på en klar og for enhver forståelig måte uttrykke at brødet og vinen blir virkelig forvandlet til Kristi legeme og blod, med bibehold av brødets og vinens utseende ("species"). Med brødets og vinens substans mener konsilet brødet og vinen i seg selv i motsetning til skikkelsene. At den moderne fysikk bruker ordet substans om tingen med dens skikkelse, spiller ingen rolle. Det avgjørende er hvilken betydning konsilet la i ordet substans, og dette er helt tydelig. Gang på gang taler det i sine dekreter og definisjoner om forskjellen mellom brødets og vinens substans og deres skikkelser. For at skikkelsene ikke skal betraktes som en del av substansen, sies det til overflod at det i konsekrasjonen skjer "en underbar og enestående forandring av brødets og vinens hele substans til Jesu legeme og blod, og at bare skikkelsene av brødet og vinen blir igjen" (Can. 2 De S. Euch. sacr.).

Det er derfor helt i strid med Kirkens lære når visse "moderne" teologer har villet tolke transsubstansiasjonen som en "transsignifikasjon" (forandring av betydning) eller "transfinalisasjon" (forandring av bestemmelse) uten noen forandring av brødet og vinen i seg selv. De vil nok bibeholde ordet transsubstansiasjon. Men dette er vill-ledende, da de med substans bare mener en tings betydning eller bestemmelse. Mens alminnelig brød - sier de - er bestemt til å nære vårt legemlige liv, er nattverdsbrødet bestemt til å nære vår sjel ved en særlig nådekraft, som Kristus har forbundet med brødet. Denne teori, som er en total fornektelse av den "underbare og enestående forandring" konsilet taler om, er ikke vesentlig forskjellig fra den i can. 1 forkastete lære at Kristus "bare er til stede som i et tegn eller ved en kraft", nemlig ved at det knyttes en symbolsk betydning eller en nådekraft til brødet og vinen. Dersom konsilet med brødets og vinens substans mente brødets og vinens betydning som næring for vårt legeme, kunne det ikke tale om en forandring av hele substansen, da jo skikkelsene beholder sin naturlige næringsverdi. I Nattverden tilføyes det nok en åndelig næringskraft til de sakramentale skikkelser, men det er fordi brødets og vinens substans, som de inneholder, blir forvandlet til Jesu legeme og blod. En særlig nådekraft er også inneholdt i de andre sakramenter, uten at det skjer noen vesensforandring i dem. Døpevannets vesen f. eks. er ikke forandret ved at det er bestemt til å rense sjelene. Forskjellige ting kan substansielt være meget forskjellige, men likevel ha den samme bestemmelse (f. eks. forskjellige matvarer til næring for vårt legeme).

Ikke noen gang bruker konsilet ordet substans i betydningen av bestemmelse eller relasjon. Med brødets og vinens substans mener det alltid brødet og vinen i seg selv, likesom det med Jesu legemes og blods substans mener Jesu legeme og blod i seg selv (sml. Decr. de S. Euch., Cap. 4 De Transsub., hvor begge nevnes i samme setning). Det er tydelig at den omtalte nytolkning ikke søker etter en bedre formulering av konsilets dogme, men vil forandre dogmets mening, noe som ifølge den katolske troslære aldri er tillatt (sml. I Vat., De fide et rat., can. 3). Med rette har derfor de siste paver advart mot denne tolkning (Pius XII, Hum.gen.; Paul VI, Mysterium fidei, Trosbekjennelse, Påbudte korrigerende av den nye hollandske katekisme).

Også før kirkemøtet i Trient har ordet substans alltid vært en betegnelse for hva en ting er i seg selv (og ikke for hva den er bestemt til). Det er i den betydning det brukes f. eks. i den gamle kristne trosbekjennelse for å uttrykke at Guds Sønn har samme guddommelige natur som Faderen ("consubstantialis Patri").

Selv om ordet "transsubstansiasjon" - likesom så mange andre teologiske uttrykk - først senere er blitt innført av Kirken [Dog allerede lenge før konsilet i Trient, og før Thomas av Akvino ble født (sml. IV. Laterankonsil 1215).], har den lære som derved antydes, alltid vært kristentro. Oldkirkens teologer lærer enstemmig at det som før konsekrasjonen er brød og vin, er etter konsekrasjonen Kristi legeme og blod. De sier ofte også uttrykkelig at brød og vin "forvandles til" eller "blir til" Kristi legeme og blod. "I Kana i Galilea forvandlet Jesus vann til vin; skulle han da ikke ha krav på tro når han forvandler vin til sitt blod (Kyrillus av Jerusalem, Cath. Myst. 4, 2). "Vi tror med rette at brødet, som blir helliget ved Guds ord, forvandles til Guds Sønnens legeme" (Gregor av Nyssa, Orat. cath. 37). "Presten står i Jesu person og uttaler ordene, men kraften kommer fra Gud. Dette er mitt legeme, sier han. Dette ord forvandler de gaver som er lagt frem" (Johannes Krysostomus, Hom. De prod. judæ 1, 6). "Brødet som mottar Kristi velsignelse, blir til Kristi legeme" (Augustin, Serm. 234, 2). "Kristus sier uttrykkelig: "Dette er mitt legeme og dette er mitt blod", for at man ikke skal oppfatte som et bilde det som sees, men man skal tro at det på en hemmelighetsfull måte av den allmektige Gud blir forvandlet til Kristi legeme og blod" (Kyrillus av Aleksandria, In Matt. comm. 26, 27). Brød og vin, "som mottar Guds ord, blir eukaristi, som er Kristi legeme og blod" (Ireneus, Adv. hæ. 5, 2, 2). "Ved velsignelsen blir selve naturen forvandlet" (Ambrosius, De mysteriis, 9, 50). "Før konsekrasjonen er der substansen av brød og vin, men etter konsekrasjonsordene er der Kristi legeme og blod. Hvorfor skal vi undre oss over at det han kan skape ved sitt ord, kan han også forvandle ved sitt ord?" (Cæsar av Arles, Hom. De pasch.).

Med hensyn til Jesu sakramentale nærvær må til slutt bemerkes at hele hans legeme og blod er inneholdt i hver del av de sakramentale skikkelser. Delingen av den hl. hostie har derfor ikke til følge at også Jesu legeme blir delt. Og for å hindre enhver uverdigg forestilling om Jesu nærvær må vi også tenke på at Jesu substans ikke blir besudlet av den urenheter som nattverdsskikkelsene kommer i kontakt med (f. eks. ved mottagelsen av den hl. kommunion), like så lite som Gud blir besudlet ved sitt nærvær i skapningene.

Den katolske lære om transsubstansiasjonen er nok ikke lettfattelig, men den er på ingen måte fornuftsstridig. Den lutherske impanasjonslære (Jesu iboen i brødet) volder langt større vanskeligheter for vår fornuft, når det gjelder å forklare hvorledes Jesu legeme kan inneholdes i en liten hostie, hvorledes det kan være nærværende på forskjellige steder samtidig og hvorfor det er usynlig i nattverden. Bare læren om transsubstansiasjonen kan løse disse spørsmål. En substans er nemlig usynlig, den inntar ikke noe sted ved seg selv og intet forbyr oss å anta at den ved Guds allmakt kan forbindes med flere skikkelser på forskjellige steder.

For å forklare Jesu legemes nærvær i nattverden påstod Luther flere ganger at Jesu menneskelige natur er allestedsnærværende som følge av at hans guddom er allestedsnærværende (sml. "Confessio major" 1528). Denne såkalte ubikvitetslære må avvises. Ved sin naturlige skikkelse er Jesu legeme bare i himmelen, som han fór opp til. Derav at Jesu

guddommelige natur er allestedsnærværende, følger ikke at hans legeme er allestedsnærværende, like så lite som av Jesu guddommelige naturs uendelighet og evighet følger at også hans legeme er uendelig og evig. Allerede Melanchton forkastet Luthers ubikvitetslære, ifølge hvilken Jesu legeme ikke ville være mer reelt nærværende i nattverden enn i et hvilket som helst stykke tre eller sten. En utvei søkte Luther ved å si at Jesu legeme nok er i alle ting, men at det særlige ved nattverden består i at han er der "for oss", nemlig der meddeler oss sin nåde. Til dette bemerkes at det særlige ved realpresensen ikke er en nådevirkning (som også er knyttet til de andre sakramenter), men - som selve ordet uttrykker - Jesu legemes virkelige nærvær.

III.

HVA ER DET SOM BEVIRKER FORVANDLINGEN AV BRØD OG VIN TIL JESU LEGEME OG BLOD?

Forvandlingen skjer ved prestens konsekrasjonsord, som er de samme som Jesus anvendte ved innstiftelsen av Alterets sakrament. Den rettmessig vigslende prest uttaler ordene etter Jesu oppdrag, slik at det egentlig er Jesus selv som uttaler dem gjennom prestens munn, og han ledsager dem med sin guddommelige allmakt på samme måte som engang i nattverdssalen, da han uttalte ordene med sin egen munn. "Vi er blitt belært" - skriver Justin (f. ca. 100) - "at den føde som det er holdt takksigelse over ved en bønn som inneholder Jesu ord, er den samme menneskevordne Jesu legeme og blod" (Apol. 1, 66). Sml. også de ovenfor siterte forfattere.

Makten til å forvalte Nattverdens sakrament betrodde Jesus ikke til hvert menneske. Bare apostlene (ikke de andre disiplene) fikk sitte til bords med Jesus, og det var til disse han sa: "Gjør dette til minne om meg". Derved gav han dem makt til å gjøre det samme han selv nettopp hadde gjort. Derfor var det også bare apostlene som kunne gi denne makt til andre. Apostlene vigslte biskoper og prester, og disse biskoper vigslte igjen sine etterfølgere. På samme måte har alle århundrer fått sin myndighet gjennom de rettmessige prester i en ordinasjon som gikk ut fra Kristus i nattverdssalen.

Nattverdsfeiringen hører til den offentlige kult, som skal forene de troende (sml. Ap. Gj. 2, 42; 20, 7). Derfor vil Jesus at vi bare gjennom Kirken (= de kirkelige ledere) kan få del i den gyldige Nattverd. Derved unngås også mest mulig at Jesu hellige legeme og blod blir utsatt for vanhelligelse, da den kirkelige øvrighet kan nekte uverdige adgang til Herrens brød.

Nødvendigheten av den apostoliske suksesjon til den gyldige forvaltning av Alterets sakrament har Kirken alltid lært. Utallige vitnesbyrd om dette har vi i historien: oldkirkens forfattere, gamle liturgier, kirkemøter (fra konsilet i Nikea til II. Vatikankonsilet). En utførlig dokumentasjon kan en finne i avhandlingen "Kirken", St. Olavs Forlag, Oslo.

Troen på Jesu realpresens og troen på at Nattverden bare kan forvaltes av bestemte dertil ordinerte personer, hører i den grad sammen at fornektelsen av det ene lett fører til fornektelsen av det annet. Den oppfatning at Jesu nærvær bare er symbolsk, forkynnes mest av de trossamfunn som ikke har ordinerte prester. Det er også en tydelig sammenheng mellom fornektelsen av transsubstansiasjonen og en avtagende tro på prestevielsens nødvendighet hos de nymodernistiske teologer. Det siste fremgår av den forbudte interkommunion og koncelebrasjon med andre trossamfunn som flere av dem er begynt å praktisere.

Så snart konsekrasjonsordene er uttalt, er Jesus nærværende. Jesu nærvær er uavhengig av de mottagendes tro (sml. 1. Kor. 11, 29), og begynner ikke først i det øyeblikk vi mottar Nattverden. Da Jesus sa "Dette er mitt legeme" og "Dette er mitt blod", var disse ord sanne så snart de var uttalt (før apostlene spiste og drakk).

Jesu sakramentale nærvær vedvarer så lenge skikkelsene av brød og vin blir bevart, men opphører så snart disse er tilintetgjort. Dersom f.eks. den hl. hostie ble fortæret av ild, må vi

ikke tro at Jesus er i asken. Bare til skikkelsene av brød og vin, ikke til andre, vil han knytte sitt nærvær.

På grunn av Jesu vedvarende nærvær har det fra oldtiden av vært praksis å oppbevare den hl. Nattverd. Dette fremgår bl. a. av oldkirkens omsorg for at den hl. kommunion ble brakt til de døende. Konsilet i Nikea kaller dette en "eldgammel regulær lov" (can. 13). Ennvidere av den skikk som allerede Ireneus i det 2. årh. omtalte som gammel, at biskopene i de forskjellige menigheter sendte Eukaristien til hverandre for å bevitne sin enhet (sml. Eus. H. E. V. 24). Jos. Krysostomus beklager seg i et brev til pave Innocens I (n. 3) over at soldater hadde vanhelliget det sted, "hvor det hellige ble oppbevart". I forfølgelsestider oppbevarte de troende det innvidde nattverdsbrød i sine hjem for å kommunisere når de ønsket (sml. Tertullian, Ad uxor. 2, 5 og De orat. 19; Kyprian, De lapsis 26; Basilius, Ep. 93). Eneboerne tok det med seg til ørkenen (sml. Basilius, Ep. 93). Likesom man i den Gamle Pakt oppbevarte manna i "det tabernakel som kaltes det aller helligste" (Hebr. 9, 3-4), således finnes det i hver katolsk kirke et "tabernakel" (alterskap) som inneholder det sanne himmelbrød. Alltid vil Kristus, vår "Emmanuel" ("Gud med oss" - Es. 7, 14) ha sin bolig hos oss, for at vi til enhver tid kan komme til ham og få del i den nådestrøm som utgår fra "Lammets trone" (Åp. 22, 1).

Derved er våre kirker i en virkeligere betydning gudshus enn templet i den Gamle Pakt. Allerede der bodde Gud på en særlig måte. På paktens ark hadde han sin "nådestol", hvor han åpenbarte sitt nærvær ved en hemmelighetsfull sky (3. Mos. 16, 2). Men vi kristne skal ikke stå tilbake for jødene i den Gamle Pakt, som bare hadde "en skygge av de kommende goder" (Hebr. 10, 1). Menneskets hjerte attrår Guds synlige nærvær. Kristendommen, som den mest fullkomne religion, imøtekommer denne trang ved Gud-menneskets sakramentale nærvær på våre altere. Ved Alterets sakrament er gått i oppfyllelse Jeremias' profeti: "Da skal man ikke mer tale om paktens ark, og den skal ikke komme opp i noens hjerte, og man skal ikke komme den i hu og savne den. På den tid skal man kalle Jerusalem Herrens trone" (Jer. 3, 16-17).

Kristi nærvær krever av oss en dyp ærefrykt. Katolikkene bøyer kne foran det hellige sakrament og tilber det. "Ingen spiser dette kjød uten først å tilbe det" - skriver Augustin (In Ps. 98, 9). Sml. også Kyrillus av Jerusalem (Cath. Myst. 5, 22); Johannes Krysostomus (Hom. 3 in Ep. ad Ephes.).

IV. OM NATTVERDEN SOM OFFER

Nattverdsfeiringen (messen) er ikke bare et måltid. Den en offerhandling med den påfølgende kommunion som er et offermåltid. Før Jesus gir seg til oss, vil han sammen med oss hengi seg som en offergave til den himmelske Fader. Det er på grunn av offerhandlingen at Eukaristien kalles Alterets sakrament. Et alter er et offerbord.

At Jesus - som vi vil se - har innstiftet Nattverden som et offer, er et nytt bevis for realpresensen. Et offer av brød og vin som et symbol på Kristus ville være uverdigg for den Nye Pakt. Samtidig forstår vi derved bedre transsubstansiasjonens betydning. Ved å forvandle våre gaver av brød og vin til sitt legeme og blod vil han gjøre disse til en gave fra oss. Dersom han lot brødet og vinen uforandret (og bare gikk inn i dem), ville han være noe ved siden av våre gaver.

Først må vi si noen ord om offerkultusen i alminnelighet. Et offer er en synlig gave som gis til Gud for å bekjenne at han er den høyeste Herre. I egentlig betydning kan vi ikke gi noe til

Gud. Alt tilhører jo ham. Men vi kan ære ham ved at vi frivillig gir avkall på noe for å uttrykke hans herredømme over oss og alt det vi har (hans rett til å kreve alt av oss). Fra menneskeslektens begynnelse av har ofre vært høydepunktet i den religiøse kult. Allerede i paradiset krevde Gud et offer, en frivillig forsakelse av noe av det beste som fantes der, for at menneskene skulle huske at alt tilhører ham. Etter syndefallet var offermåten den at man tilintetgjorde (på et alter) noe av sin eiendom, særlig noe som tjente til livets opphold (da et offer skulle representere menneskets liv). Allerede Kain og Abel brukte denne offermåte, og i patriarkenes historie leser vi stadig om de offeraltre de bygget. I Moseloven var alle slags ofre strengt foreskrevet av Gud. Offerkultusen hos så godt som alle folk til alle tider vitner om at menneskene har et naturlig behov for å dyrke Gud ved ofre (= en spesiell kultushandling som er forbeholdt Gud alene).

Den Gamle Pakts ofre var bare forbilder på Kristi offer, og som sådanne måtte de avskaffes. Men derav følger ikke at med Kristi korsdød enhver offerkult skulle opphøre. Om hele den jødiske seremonilov kan man si at den i nye former fortsettes i den Nye Pakt. Således fortsettes omskjærelsen i dåpen ("Kristi omskjærelse" - Kol. 2, 11). Kommunionen er en fortsettelse av påskelammet og de usyrede brød. I likhet med den Gamle Pakt har også den Nye Pakt sitt prestelige hierarki (biskoper, prester, menighetstjenere), sine helligdommer, sin Paktens ark (tabernaklet til oppbevaring av den himmelske manna), sitt Jerusalem (Kirken), sin sabbat (søndagen), sine festdager (Påske, Pinse, osv.). Således har den også sin offergudstjeneste. Gud, som fra menneskeslektens begynnelse av hadde oppdratt menneskene til å ære ham ved ofre, ville ikke ved Jesu komme avskaffe enhver offerkult. Liksom det i den Gamle Pakt trengtes ofre til å forkynne Herrens korsdød som skulle komme, således trengtes det i den Nye Pakt en vedvarende offerritus til å "forkynne Herrens død" som er fullbrakt (1. Kor. 11, 26), for at minnet om den skal holdes levende helt inntil verdens ende. Men den store forskjell mellom den Gamle Pakts ofre og den Nye Pakts vedvarende offer er at de første bare var bilder, mens det siste samtidig inneholder den ofrede Kristus.

På korset "ofret Jesus seg selv én gang for alle" (Hebr. 7, 27) i den betydning at han led en gang for alle (sml. 9, 25-26). Men sin en gang fullbrakte lidelse tilbyr han i den hl. messe stadig på nytt for oss til den himmelske Fader, idet han på en sakramental måte fremstiller sin blodsutgydelse (som korsofferets vesen bestod i - sml. Rom. 5,9; Ef. 1,7; 2,13; Kol. 1,20; 1. Pet. 1,19; Åp. 1,5; 5,9) ved å gjøre sitt legeme og blod nærværende i de adskilte skikkelser av brød og vin. "Ved ordet drar presten Ordet ned, og med sin munn som sverd skjærer han ved et ublodig snitt Herrens legeme og blod fra hverandre" (Gregor av Naz., Ep. 171). Messen er altså mer enn et minne om korsofferet. Den er en offerhandling til minne om korsofferet.

Nattverdens offerkarakter fremgår:

1. Av Jesu ord.

Nattverden er ifølge Jesus en fullkommengjøring av påskelammet (Luk. 22, 15-16). Men påskelammet var et virkelig offer. Det kalles i Bibelen et "påskeoffer" (2. Mos. 12, 27; V5. Mos. 16, 5-6), et "Herrens offer" (4. Mos. 9, 13), et "slaktoffer" (2. Mos. 23, 18; 34, 25). Om påskelammet bruker Bibelen det rituelle ord "thuein" (Mark. 14, 12; Luk. 22, 7), som betyr "ofre" (sml. 1. Kor. 10, 20). Derav følger at også Nattverden er et virkelig offer.

I Nattverden hengir Jesus seg for oss (og ikke bare til oss). "Dette er mitt legeme som gis for dere" (Luk. 22, 19). Å "gi" er en offerbetegnelse (sml. Gal. 1, 4; 1. Tim. 2, 6; Tit. 2, 14). Jesus bruker presensformen "gis", fordi hans legeme allerede da, og ikke først på korset, ble hengitt.

Nattverdskalken er en offerkalk, som Jesu blod ble utgytt i allerede før det ble utgytt på Golgata. "Dette er mitt blod som utgydes" (Matt. 26,28; Mark. 14,24; Luk. 22,20). At Jesus taler om en utgydelse av blodet for så vidt det er inneholdt i kalken, er særlig tydelig hos

Lukas, hvor ordene "som utgydes" (to ekchunnomenon) forbindes med "denne kalk" (touto to poterion).

Innstiftelsesordene er en hentydning til den offeritus Moses brukte ved opprettelsen av den Gamle Pakt, da han stenket offerblodet på folket og sa: "Dette er den Pakts blod som Herren oppretter med dere" (2. Mos. 24, 8).

2. Av apostlenes lære.

Nattverdsbordet er ifølge Hebr. 13, 10 et "offeralter" (thusiasterion). Også uttrykket "Herrens bord" (trapeza Kyriou) i 1. Kor. 10, 21 har betydningen av et offerbord. Nattverdsbordet kalles slik, ikke fordi det er et bord som Herren har beredt for oss, men fordi det er et bord som er beredt for Herren (Gud). Dette er den egentlige betydning "Herrens bord" har i den bibelske språkbruk (Mal. 1, 7. 12). Offergavene, som ble lagt på det, ble betraktet som "Guds mat" (sml. 3. Mos. 21, 6; 22, 25; Esek. 44, 15-16). Betydningen av "Herrens bord" som et offerbord i 1. Kor. 10,21 fremgår tydelig derav at Paulus i samme tekst sammenligner det med "de onde ånders bord", som han kaller slik fordi man ofret på det til de onde ånder (v. 20). Således blir også nattverdskalken kalt "Herrens kalk" (v. 21), ikke fordi Jesus deri gir sitt blod til oss, men fordi den er en offerkalk, hvori han utgyder sitt blod "for" oss (Luk. 22, 20) som en offergave til Gud, av samme grunn at også "de onde ånders kalk" ble betraktet som en offerkalk.

3. Av profetene.

Messeofferet er en oppfyllelse av Malakias' profeti om det "rene spiseoffer" som skulle avløse de jødiske ofre og "bli frembåret på alle steder". Sml. Mal. 1,10-11: "Jeg har ingen lyst til dere (jøder), sier Herren, hærskares Gud, og offergave fra deres hånd behager meg ikke. For fra solens oppgang inntil dens nedgang skal mitt navn bli stort blant hedningefolkene, og på ethvert sted skal det ofres (vellukt) og frembæres for mitt navn et rent spiseoffer" (Mincha = i det liturgiske språkbruk et ublodig offer, særlig bestående av hvetemel).

Jødene "foraktet Guds navn ved å bringe besmittet mat på hans alter" (v. 6-7). Som en motsetning til dette forutsier profeten hedningenes omvendelse og Guds navns forherligelse over hele verden ved et nytt, rent offer. Dette rene spiseoffer kan ikke være annet enn den hl. messe, som er ett med det offer Jesus som "et lyteløst og plettfritt lam" (1. Petr. 1, 19) frembar på korset, til "et velluktende offer" for Gud (Ef. 5, 2).

En annen profeti om Jesu vedvarende offer i den hl. messe er Salme 110, 4: "Du er prest til evig tid etter Melkisedeks vis". En yppersteprests vesentlige oppgave er å frembære ofre (Hebr. 5,1; 8,3). Og Melkisedeks spesielle offermåte (= "vis" å være prest på) bestod i ofringen av brød og vin (1. Mos. 14,18), som var et bilde på nattverdsofferet under skikkelsene av brød og vin.)

[Det var til ofring at presten Melkisedek førte (bar) frem brød og vin. Ved et offer ville han takke Gud for Abrahams seier. Det var ikke hans mening å holde et alminnelig gjestebud for Abraham og hans folk. Disse hadde "levnetsmidler" nok blant det store krigsbytte de hadde erobret (sml. v. 11. 16 og 24). Den jødiske tradisjon har alltid ansett Melkisedeks handling som et offer. Septuaginta sier uttrykkelig at Melkisedek førte frem brød og vin, "fordi han var den høyeste Guds prest". Også interpunksjonen i den hebraiske tekst bringer Melkisedeks handling i forbindelse med hans presteverdighet.

I Hebr. kap. 7 nevnes flere andre likhetstrekk mellom Melkisedek og Kristus. Men disse er ikke den eneste grunn til at Kristus blir kalt "prest til evig tid etter Melkisedeks vis". Hebreerbrevet anfører de enkeltheter i Melkisedeks historie som fremstiller denne som større enn Abraham, for derved å bevise at Kristi prestedømme overgår det levittiske prestedømme. At Melkisedek ofret brød og vin, var i og for seg ikke noe som opphøyet ham over Abraham og de levittiske prester, og det er derfor at forfatteren ikke bruker det i sin argumentasjon.]

Til messeofferet hentydes også i Salme 22, den kjente profetiske salme om Kristi lidelse, som begynner med ordene: "Min Gud, min Gud, hvorfor har du forlatt meg". Fra v. 23 forutsier den korsfestede at han som frukt av sin lidelse ved det eukaristiske offer vil forherlige Guds navn og utbrede hans rike over hele verden. "Jeg vil kunngjøre ditt navn for mine brødre, midt i menigheten vil jeg love deg . . . Fra deg er min pris i en stor forsamling. Mine løfter vil jeg betale for deres øyne som frykter ham. De fattige skal ete og bli mette; de som søker Herren, skal love ham; deres hjerter skal leve til evig tid. Alle jordens ender skal minnes det og vende om til Herren, og alle folkenes slekter skal tilbe for ditt åsyn. For riket hører Herren til, og han hersker over folkene . . . Etterkommere skal tjene ham, der skal fortelles om Herren til etterslekten" (v. 23-31). Gjennom Alterets sakrament gjør Jesus seg nærværende "midt i menigheten" for å gi Gud sine "løfter", dvs. offergaver (sml. Salm. 66, 13-15; 116, 13-14), og derved å minne om og å forkynne fra slekt til slekt Herrens frelsesgjerning. De gudfryktige får ved den hl. kommunion del i dette offer til styrke for sitt nådeliv.

4. Av tradisjonen.

Hele oldkirken betraktet nattverdsfeiringen som en offerhandling. Om dette har vi utallige vitnesbyrd i kirkefedrenes skrifter. [Sml. *Didache* (14), *Klemens* (Ep.ad Cor. 44), *Ignatius* (som omtaler nattverdsbordet som et "slaktofferalter" - Fil. 4; Ef. 5; Trall. 7), *Justin* (Dial. c. Tryph. 41), *Ireneus* (Adv. hær. 4, 17, 5), *Tertullian* (De pud. 9; Ad uxor. 2, 9), *Kyprian* (Ep. 63 og 16), *Origenes* (In Jes. Nave 2, 1; Lv. 13, 3), *Kyrillus av Jerusalem* (Cath. myst. 5, 8), *Gregor av Nazianze* (Ep. 171), *Gregor av Nyssa* (In Christi resurr. or. 1), *Joh. Krysostomus* (De sac. 3, 4; In Ep. ad Rom. horn. 8, 8; In Ep. ad Hebr. horn. 17, 3), *Efrem* (Carm. nis. 1, 24; Testamentum 72), *Kyrillus av Aleksandria* (De ador. in spir. et verit. 10), *Ambrosius* (De off. min. 1. 48, 238; Enarr. in Ps. 38, 25), *Augustin* (De civ. Dei 10, 20; Ep. 98, 9; Tract. adv. Jud. 9, 13); osv.] og de gamle liturgier både i øst og vest. Messeofferets opprinnelse kan ikke forklares ved de gaver (brød og vin) som de troende brakte med til nattverden, eller ved de bønner man ofret under måltidet. Tradisjonen viser klart at messen ble oppfattet som en ofring av Jesu legeme og blod.

Om messeofferets forhold til korsofferet.

Messeofferet forøker ikke korsofferets fortjenester, men gir oss del i dem.

Jesu prestegjerning i Nattverden er like så lite en forringelse av korsofferet som hans "uforgjengelige prestedømme" (Hebr. 7,24) I himmelen er det. "Ved majestetens trone" (Hebr. 8,1) står han som evig prest. Og på samme måte som Jesus er evig prest, er han også evig offerlam. Som "et lam, liksom slaktet" (Åp. 5,6) viser han Faderen de sårmerker han har beholdt i sitt forherligede legeme (Joh. 20,20. 27; Luk. 24,39-40). Denne himmelske offertjeneste, som er midtpunktet for de helliges eukaristi (takksigelse - Åp. 5, 12 flg.), vil Jesus også la oss på jorden ta del i. Og det er dette han gjør i den hl. messe, idet han uten å forlate himmelen ifører seg et offerlams skikkelse midt iblant oss. For å neddra Guds miskunn over den syndige jord lar han stadig på nytt sitt blod tale fra de mange andre på jorden, det "blod som taler bedre enn Abels" (Hebr. 12, 24).

Messeofferet er ett med korsofferet. I begge er det jo den samme som ofres og ofrer, nemlig Jesus. Presten uttaler konsekrasjonsordene som hans redskap. Jesus lider ikke på nytt i den hl. messe, men han fremstiller ved en sakramental blodsytygdelse sin blodige død på korset. Og om Jesu lidelse er forbi, må vi tenke på at han innstiftet den hl. messe umiddelbart før hans lidelse fant sted ("I den natt da han ble forrådt", sier Paulus betydningsfullt - 1. Kor. 11, 23). Det var da han uttalte sitt maktord "Gjør dette til minne om meg", og det er ved dette maktord prestens konsekrasjonsord får sin virkning. I en virkelig betydning kan man si at hver messe inntil verdens ende blir frembåret av Kristus i nattverdssalen. I samme fryktelige natt da Jesus overgav seg til sin blodige død på korset (straks etter at han hadde sagt til den forherdede judas: "Hva du vil gjøre, gjør det snart" - Joh. 13, 27), overgav han seg til sin stadige mystiske død i Sakramentet. Den himmelske Fader ser i hver messe en handling av

vår lidende Frelser, da han sto beredt til å la seg føre til korset. Alle hostier og nattverdskalker inntil verdens ende var liksom i Jesu hender i nattverdssalen. På en vakker måte uttrykkes dette i innledningen til konsekrasjonsordene over kalken: "Likeså tok han denne kalk i sine hellige og ærverdige hender".

Hvorledes må vi ta del i Kristi offer?

De troende er ikke bare tilskuere ved den hellige messe. Aktivt må de ta del som medofrende. Vår deltagelse i messeofferet må imidlertid ikke bare bestå i å ofre Kristus. Vi må også ofre oss selv.

Alle må være med å ofre Kristus.

Jesus vil at hans offer også skal være vårt offer, dvs. skal bli tilbudt Faderen av oss. Det er derfor han vil ofre seg i vår midte. I kraft av dåpen, som gjør oss til lemmer på Kristus, vår yppersteprest, er alle de troende "et hellig presteskap" (1. Petr. 2, 5) med myndighet og rett til å ta del i den kristne kult. Gang på gang blir vi i de liturgiske bønner minnet om at messen ikke bare er prestens, men hele menighetens offer (sml. "Orate fratres" og kanonbønnene). De troende må ta del i offerhandlingen ved at de av hele sin sjel svarer på prestens bønner og også forretter sine personlige offerbønner, idet de i tankene tilbyr Faderen det guddommelige offerlam for å yte den skyldige tilbedelse, takksigelse og soning, og for å nedbe nåde og velsignelse over seg selv og andre.

Vi må ofre oss selv.

Det er den annen grunn til at Jesus ofrer seg i vår midte. Han vil at vi blir ofret sammen med ham. Liksom han selv er både prest og offergave, skal også vi være det. Ikke hodet (Kristus) alene, men hodet og lemmene (de troende) må ofres. Også dette kall, nemlig til å bli ofret med Kristus, har vi fått ved dåpen, som er en innvielse "til døden" (Rom. 6, 4), til å bli "korsfestet med Kristus" (Rom. 6,6; Gal. 2,20; 5,24). Hele vårt liv må være en offertjeneste, men alle de ofre og forsakelser som det daglige liv medfører, skal vi på en særlig måte tilby Gud og forene med Kristi offer i den hl. messe. Sammen med offergavene skal vi i tankene legge oss selv på alteret, idet vi har for øye Paulus' formaning: "Jeg formaner dere ved Guds miskunn, brødre, til å bringe deres legemer frem for Gud som levende offergaver, Gud viet og ham til behag ... La dere ikke prege av denne verden, men la dere forvandle gjennom et nytt sinnelag, så dere lærer å skjelne hva Guds vilje er, hva som er godt, og hva han ser på med glede, - hva som er fullkomment" (Rom. 12,1-2). Likesom brødet og vinen blir forvandlet til Jesu legeme og blod, må også vi bli forvandlet til Kristus ved overgivelsen av vår vilje til Gud. Hvilken helliggjørende kraft vil det ikke ha for hele vårt liv, dersom vi gjør denne offerakt med alvor, hver gang vi overværer den hl. messe? Vårt hverdagsliv må bli en fortsettelse av messeofferet. Vi må ikke bare overvære messen, vi må leve messen.

Tanken på at messens formål er å ofre oss selv sammen med Kristus, må også hjelpe oss til trofast å oppfylle vår søndagsplikt, selv om dette etter Guds vilje er forbundet med visse vanskeligheter og forsakelser.

På messeofferet hviler for en stor del hele den kristne kult. Kommunionen alene er ikke nok til å samle menigheten til regelmessige søndagsgudstjenester. Hos protestantene, hvor antallet på altergjestene pleier å være mindre enn hos katolikkene, holdes ofte messer uten nattverd. Men heller ikke disse nattverdløse gudstjenester viser å ha noen stor tiltrekningskraft.

Luther forkastet messeofferet fordi han ikke ville vite av noen "gjerning" eller prestasjon overfor Gud. Men hvorfor skulle Gud ikke ha rett til å kreve at vi gjør noe til hans ære? Brukte ikke Jesus selv ordet "gjøre" om nattverdsfeiringen? Dessuten må vi tenke på at messeofferet først og fremst

er Jesu handling, som han forretter gjennom kirken. I sin godhet vil Jesus la oss medvirke til hans offer, som gir Gud den høyeste ære og den mest verdige dyrkelse. Det er bevisstheten om dette som tilskynder en god katolikk til ofte og regelmessig å ta del i den hl. messe.

V. KOMMUNION (ALTERGANG)

I messeofferets frukter får vi på en særlig måte del ved å spise det guddommelige offerlam. Kommunionen er et offermåltid, som gir oss "samfunn med alteret" (1. Kor. 10, 18). Den forener oss ikke bare med Kristus, men gir oss samtidig bordfelleskap med den himmelske Fader, som Kristus har ofret seg til på alteret. Det er dette vi skal tenke på når vi under den hl. messe ber at "vi, som ved denne delaktighet i alteret mottar din Sønns hellige legeme og blod, må fylles med all himmelsk velsignelse og nåde" (1. kanonbønn). Også her kan anvendes Jesu ord at "alteret helliger gaven" (Matt. 23, 19). Jesu ofring på alteret behager Gud og virker en særlig velsignelse i de kommuniserende.

Det er Jesu vilje at vi mottar den hl. kommunion ofte. Den er vår overnaturlige næring, likesom dåpen er vår overnaturlige fødsel. Bare en gang blir vi født, men næring trenger vi stadig på nytt. Av Bibelen fremgår at de første kristne kommuniserte ofte (sml. Ap. gj. 2, 42. 46). Det hyppige nattverdsfelleskap er det viktigste middel til å gjøre de troende til ett legeme (1. Kor. 10, 17). Når Jesus lærte oss i bønnen "Fader vår" å be om vårt daglige brød fremfor våre andre fornødenheter, tenkte han sikkert ikke bare på det naturlige brød. Å motta den hellige kommunion ofte kan nok være vanskelig, men derfor sier Jesus at vi må "arbeide (dvs. anstrenge oss) for den mat som gir evig liv" (Joh. 6, 27).

Den hl. kommunion bevarer og øker nådens liv i oss. Den gir kraft til det gode og svekker våre onde tilbøyeligheter. Dens vesentligste frukt er ikke syndsforlatelse, men å hindre at vi mister nådens liv ved en alvorlig synd. (Joh. 6, 50. 56). Mindre synder tar den nok bort, likesom den naturlige næring kan helbrede mindre sykdommer. Men en som har begått en alvorlig synd (dødssynd), må først skrifte. Et dødt menneske kan ikke spise.

Den regelmessige hyppige kommunion er således det beste pant på vår herlighetsfulle oppstandelse og evige salighet (v. 54). Vi har lov til å tro at den hl. kommunion også er til gagn for vårt naturlige liv. Den kraft som utgår fra Jesu forherligede legeme, er sikkert ikke mindre enn da han var synlig på jorden. Når Paulus i 1. Kor. 11, 30 sier at manglende respekt overfor Jesu legeme og blod var skyld i at mange ble syke og døde, da kan vi anta at den verdige mottagelse av den hl. kommunion er "til helbred og vern for sjel og legeme" (slik som vi ber i den siste bønn før den hl. kommunion).

Men det det særlig kommer an på, er at vi har en stor tillit til den hl. kommunions nådekraft. "Din tro har frelst deg" - sa Jesus til den kvinne som rørte ved hans kledning (Mark. 5, 34). Med samme tro må vi ta imot hans hellige legeme i den hl. kommunion. Da vil også vi erfare "den kraft som går ut fra ham" (v. 30). Denne tillit skal vi ikke bare oppvekke umiddelbart før og etter mottagelsen av den hl. kommunion. Hele vårt daglige liv skal være besjelet av tillit til og lengsel etter livets brød.

Om kommunion under én skikkelse.

Den katolske kirke lærer at det til kommunionen ikke er påkrevet både å spise den hl. hostie og å drikke av kalken. I hver av skikkelsene mottar vi hele Jesu person med legeme og blod, likesom også med hans sjel og guddom.

Jesus har innstiftet Alterets sakrament i to skikkelser vesentlig av hensyn til offerhandlingen. Det kreves nemlig to adskilte skikkelser til den sakramentale blodsutgytelse. Men den sakramentale adskillelse av Jesu legeme og blod medfører ikke en virkelig adskillelse. Konsekrasjonsordene, som etter ordlyden bare betyr og direkte bare virker Jesu legemes forbindelse med brødets skikkelse og Jesu blods forbindelse med vinens skikkelse (og det er dette som messeofferets vesen består i), oppløser ikke det naturlige bånd som Jesu legeme og blod har med hverandre uavhengig av konsekrasjonen. Vi må huske at Jesu legeme er på alteret uten å forlate himmelen. Brødets skikkelse som er forbundet med Jesu legeme i himmelen, er gjennom Jesu legeme nødvendigvis også forbundet med Jesu blod, som er i hans legeme. På samme måte er vinens skikkelse gjennom Jesu blod nødvendigvis også forenet med hans legeme, som inneholder hans blod. Under hver av skikkelsene er derfor Jesus helt tilstede. Forskjellen er bare at forbindelsen med Jesus skjer i brødets skikkelse gjennom legemet og i vinens skikkelse gjennom blodet.

Hvis det ikke forholdt seg slik, ville Jesus være død i Nattverden. Men "Kristus dør ikke mer" (Rom. 6, 9). Nattverden forener oss med Jesu forherligede menneskenatur i himmelen (Joh. 6, 62). Hans blod er i den hl. hostie av samme grunn som vi må anta at hans sjel er i begge nattverdsskikkelser.

Jesus lærer også uttrykkelig at kommunionen under brødets skikkelse har den samme virkning som han (i andre bibeltekster) tilskriver kjødet og blodet til sammen. "Den som spiser dette brød, skal leve i evighet" (Joh. 6, 58). "Den som spiser meg, skal leve ved meg" (v. 57).

Når Jesus i Joh. 6, 53-56 så ettertrykkelig nevner blodet i forbindelse med kjødet, er det for å betone at han gir oss sin virkelige menneskelige natur til føde (sml. ovenfor side 9). "Kjød og blod" er en bibelsk betegnelse for den menneskelige natur (sml. Matt. 16, 17; 1. Kor. 15, 50; Gal. 1, 16; Ef. 6, 12; Hebr. 2, 14). I hver av skikkelsene mottas den hele Kristus. Men da blodet er noe flytende, er det helt naturlig at han bruker ordet "drikke" om nytingen av blodet.

Jesu anmodning "Drikk alle av den" (Matt. 26, 27) ved innstiftelsen av Alterets sakrament var rettet til apostlene. Han måtte overvinne deres jødiske uvilje mot å drikke blod og lære dem at ved messeofferet måtte kalken konsumeres iallfall av presten.

Tradisjonen gir oss mange beviser for at Kirken fra oldtiden av har ansett kommunionen under en skikkelse som gyldig. Således var det i forfølgelsestider skikk at de troende oppbevarte det innvidde nattverdsbrød i sine hjem for å kunne kommunisere når de ønsket (sml. Tertullian, *Ad uxor.* 2, 5 og *De orat.* 19; Kyprian, *De lapsis* 26; Basilius, *Ep.* 93). Eneboerne tok det med til ørkenen (sml. Basilius, *Ep.* 93). Til de syke ble den hl. kommunion av og til meddelt under skikkelsen av brød alene (sml. Dionysius av Aleksandria hos Eus. *H. E.* VI, 44) og av og til under skikkelsen av vin alene (sml. kirkemøte i Toledo, året 675, c. 11). Små barn fikk ofte den hl. kommunion under skikkelsen av vin alene (sml. *Chronicon paschale*, P. G. XCII, 989). Vi kan også henvise til de såkalte præsanktifikatgudstjenester, som i oldtiden, like så vel som i nåtiden, på bestemte dager ble holdt istedenfor den hl. messe, og som ikke bestod i annet enn en nytelse av nattverdsbrød som var konsekret av de forutgående dager (sml. Kyprian, *De lapsis* 25; Augustin, *Ep.* 217, 5; Synoden i Trulla).

Ved selve messen kommuniserte som regel alle de troende under begge skikkelser. Likevel forekom det at man også da mottok kommunionen bare under skikkelsen av brød. Sozomenes beretter at dette i noen kirker var alminnelig skikk (*H. E.* VIII, 5). Illustrerende i så henseende er det at det i oldtiden fantes hemmelige manikeere, som gikk til alters sammen med de troende (sml. Leo I, *Sermo* 4 de *Quadr.*). Manikeerne, som anså vin som noe djevlesk og av den grunn ikke ville drikke av nattverdskalken, hadde ikke kunnet skjule seg blant de troende dersom disse alle drakk av kalken. For å finne ut hvem som var manikeere, foreskrev pave Leo og Gelasius at alle skulle kommunisere under to skikkelser. Senere, da den

manikeiske fare var forsvunnet, ble denne forskrift opphevet, og det ble mer og mer skikk at de troende også under messen mottok kommunionen bare under skikkelsen av brød. Ved slutten av det 13. årh. var denne skikk alminnelig (i Vesten).

Forskjellige årsaker har virket med til det. Således vanskeligheten med å skaffe den fornødne vin, etter at kristendommen utbredte seg til de nordlige land (hvor denne vanskelighet særlig i krigstiden må ha vært meget stor). Og det går ikke an å erstatte vin med noen annen drikk. Jesus har ikke overlatt det til menneskene selv å bestemme elementene for det hl. Sakrament. Det kreves ekte vin ("vintreets frukt" - Luk. 22, 18). Også smittefare og uvilje mot å drikke av samme kalk har spilt inn. (Tenk på de store epidemier i middelalderen). Ennvidere krevdes det på grunn av det voksende antall kristne altfor mye tid til utdeling av kommunionen under begge skikkelser. Det er Jesu ønske at de troende kommuniserer ofte (likesom de første kristne - sml. Ap. Gj. 2, 46). I en middelstor menighet i gode katolske egner er det hver uke tusenvis av nattverdsgjester, men dette ville praktisk være umulig, dersom de alle måtte drikke av kalken. Og hvor lett ville ikke det hellige blod bli spilt ved en slik hyppig massealergang? Dessuten fantes det i middelalderen, like så vel som i vår tid, mennesker som ikke tålte vinsmaken, eller som ikke burde nyte noe som har alkoholsmak.

Da husittene i det 15. århundre, og senere reformatorene, propagerte nattverdskalken under påskudd av at den kreves til den gyldige kommunion (og derved undergravde troen på at Kristus er helt til stede i hver skikkelse), lovfestet Kirken den eksisterende praksis. En særlig grunn var nå kommet til, nemlig bekjempelsen av en vranglære som konsekvent fører til fornektelsen av den levende Kristus på våre altre. Dersom Kristi legeme og blod virkelig var skilt fra hverandre i Nattverden, måtte vi anta at det er et lik vi mottar i den hellige kommunion og som blir oppbevart i tabernaklet. Denne sørgelige forestilling, som ville ha virket ødeleggende på folkets andakt til Alterets sakrament, måtte Kirken holde fjern.

[Dog har Luther ennå etter sitt frafall med stor kraft forsvart kommunionen under én skikkelse. Således skriver han: "Man bør nøye seg med én skikkelse, og urokkelig tro at Kristus ikke er delelig, men fullstendig hel og udelt nærværende under hver av sakramentets skikkelser" (Jenautgave 1, 219 a). "De som mottar nattverden bare under én skikkelse, synder ikke, fordi Kristus ikke har befalt å nyte begge" (Jenautgave 111, 215 a). "Dersom et kirkemøte ville innføre og tillate bruken av begge skikkelser, så ville vi heller innføre alt i verden, enn at vi med konsilets tillatelse skulle bruke begge skikkelser. Tvert imot da ville vi håne og spotte hele kirkemøtet med dets bud og tillatelser og da enten bare motta én eller slett ingen skikkelse" (Wittenberger-utgave VII, 367 b).

Og den kjente protestantiske teolog Leibnitz skriver: "Det kan ikke benektes, at Kristus ifølge sin konkomitans, d. e. hans kjøds og blods uadskillelige tilværelse, mottas under hver enkelt skikkelse i kommunionen, og hans legeme er heller ikke adskilt fra hans blod" (Syst. theol. s. 250).]

Den langvarige praksis med kommunion under en skikkelse har gjort at noen fare for denne villfarelse ikke lenger eksisterer blant katolikkene. Derfor har kirken i den nyere tid mer og mer gått over til å gi kommunionen under begge skikkelser. For å unngå de ulemper som drikking av kalken og også bruken av særkalker medfører, har man flere steder innført den praksis (særlig når det er mange kommuniserende) at presten dypper den hl. hostie i kalken. Det er jo ikke kvantiteten det kommer an på. Jesu legeme og blod er helt til stede i hver del av de sakramentale skikkelser.

VI. MESSELITURGIENS SEREMONIER

Vi mennesker pleier å uttrykke våre tanker ikke bare ved ord, men også ved handlinger eller seremonier. Seremonier anvendes så vel i det borgerlige liv som i det religiøse liv

(høflighetstegn, hilseskikker, flagg, osv.). Å forkaste de religiøse seremonier fordi de er noe ytre, er ulogisk. For da kan vi like så godt forkaste enhver forkynnelse eller bønn ved ord, som jo også er noe ytre. Det er ikke noen vesentlig forskjell mellom et ord og en seremoni. Begge er tegn. Ord er tegn for våre ører, mens seremonier er tegn for våre øyne eller andre sanser og som sådanne ofte bedre i stand til å tale til oss enn ord. Ved hjelp av alle våre sanser vil Kirken løfte vårt sinn til betraktningen av de himmelske sannheter, slik at vi ikke bare "hører livets ord" med våre ører, men også "skuer det med våre øyne og rører ved det med våre hender" (1. Joh. 1, 1). Med hele vår person må vi tar del i gudstjenesten. Dersom våre sanser ikke festes til religiøse gjenstander, vil andre gjenstander og vår ustadige fantasi altfor lett føre våre tanker bort fra Gud.

Seremonier er ikke i strid med at "Gud skal tilbes i ånd og sannhet" (Joh. 4, 23). Jesus vil derved uttrykke motsetningen mellom den Gamle Pakts og den Nye Pakts gudsdyrkelse, på grunn av den sistes større inderlighet ved en mer fullkommen gudsdyrkelse. Den Nye Pakts nådemidler inneholder den virkelighet eller sannhet som den Gamle Pakts kultus var et forbilde på. Det var ikke Jesu mening at gudsdyrkelsen bare skal være noe indre. Tempeltjenesten i Jerusalem og på Garisim skulle nok opphøre, men derav følger ikke at de kristne ikke skulle ha sine helligdommer og gudstjenestelige sammenkomster.

En utelukkende indre gudsdyrkelse er i strid med vår menneskelige natur, som består av sjel og legeme, og som ved hjelp av sanseinntrykk må erverve sin erkjennelse. En som forkaster enhver ytre bønn, vil komme til å slutte med å be i det hele tatt. Uten noen ytre kultus ville det heller ikke eksistere noen offentlig kultus, og uten denne ville enhver gudsdyrkelse dø bort.

Jesus selv brukte ofte seremonier. Han knelte under bønner (Luk. 22, 41); ba med øynene løftet mot himmelen (Joh. 17, 1); åndet over apostlene (Joh. 20, 22); løftet sine hender til velsignelse (Luk. 24, 50); brukte alle slags symbolske tegn ved helbredelsen av de syke (sml. f. eks. helbredelsen av den døvstumme - Mark. 7, 33-34); la velsignende sine hender på de små barn (Mark. 10, 16); vasket apostlenes føtter da han innstiftet nattverden (Joh. 13, 5). Det var så langt fra Jesu mening å fordømme den ytre kultus at han tvert imot "ble fortæret av iver for Guds hus" (Joh. 2, 17). Til den første hellige messe valgte han en "stor" sal (Mark. 14, 15). Den måtte være stor, for den skulle også i fremtiden brukes som kirke (sml. Ap. Gj. 1, 13). Ikke Kristus, men nettopp antikristen vil ta fra Gud "alt som kalles helligdom", dvs. den offentlige kultus (2. Tess. 2, 4). At Jesus ikke ville avskaffe enhver ytre form for gudsdyrkelse, fremgår også av det at han innstiftet en rekke synlige rituser (sakramenter) for å meddele oss sin nåde: så som dåpen, nattverden, feringen (Ap. Gj. 8, 17; 19, 6; Hebr. 6, 2), prestevigselen (1. Tim. 5, 22; 2. Tim. 1, 6), de sykes salving (Jak. 5, 14-15).

Jesus lot seg hylle ved seremonier. I høytidelig prosesjon dro han inn i Jerusalem (Matt. 21, 1-9). Han roste det at man salvet hans hode og føtter (Matt. 26, 6-10; Luk. 7, 44-46; Joh. 12, 1-8). Han lot seg tilbe ved at man falt ned for ham (Matt. 14, 33; Luk. 5, 8. 12; 17, M; Joh. 9, 38).

Også Jesu gjenkomst ved verdens ende vil bli ledsaget av seremonier. "Da skal Menneskesønnens tegn (korset) vise seg på himmelen . . . og de skal se Menneskesønnen komme i himmelens skyer med kraft og mye herlighet. Og Han skal utsende sine engler med basunens veldige røst" (Matt. 24, 30-31).

Og hvor finner vi et herligere ritual og praktfullere seremonier enn i Åpenbaringens beskrivelse av den himmelske gudstjeneste? Himmelen fremstilles som et "tempel" (7,15), hvor det er et "gullalter foran tronen" (8,3), "prester" med "røkelseskar av gull" (5, 8) og med "gullkroner på sine hoder" (4, 4). Vi ser prestene "falle ned" for å tilbe (4, 10). Kristus beskrives omgitt av "syv gull-lysestaker" (1, 13). "Foran tronen og foran Lammets stod en stor skare, som ingen kunne telle, med lange hvite klær på og med palmegrener i hendene" (7, 9).

De hadde Lammets navn og dets Faders navn skrevet på sine panner" (14, 1). I en prosesjon "fulgte de Lammet, hvor det gikk" (14, 4). Det hørtes musikk, mektigere enn noe katedralorgel, "som lyden av mange vann og som lyden av sterk torden ... som harpespillere som spiller på sine harper" (14, 2). Når Gud i sitt inspirerte ord vil uttrykke for oss de saliges gudsdyrkelse ved hjelp av seremonier, skulle det da være upassende at vi bruker de samme seremonier for å uttrykke vår gudsdyrkelse?

Messeliturgiens seremonier er for største del eldgamle. Hver enkelt av dem har en dyp mening, som man naturligvis bør kjenne. Symbolenes språk må læres, likesom ethvert annet språk. Det er ikke seremoniene i seg selv (en ubestemt høytidsfølelse, fremkalt ved røkelse, liturgiske klær, osv.) som drar oss katolikker til kirken. Vi er nok glade i våre liturgiske skikker, men det er på grunn av de hemmeligheter de uttrykker, og som vi kjenner.

Vi lar her følge en forklaring av en del seremonier:

Korstegnet er en kortfattet bekjennelse av vår kristentro. (En bønn om velsignelse i den Treenige Guds navn og for Jesu korsdøds skyld).

Å betegne seg med et kors er en gammel skikk, som har vært i bruk fra de første kristne tider av. "Denne praksis" - skriver Tertullian (f. ca. 160) - "finner vi ingen forskrift om i den hellige Skrift, men den er kommet til oss gjennom tradisjonen" (De corona 3-4). Hvorfor har protestantene her i landet (i strid med Luthers lille katekismus) avskaffet dette hellige særkjenne for de kristne?

Vi pleier å gjøre korstegnet før og etter bønnen for å minne oss om at hver bønn må forrettes i Jesu navn, dvs. i tillit til korsofferets fortjenester. Med et korstegn begynner og avslutter vi også den hellige messe. Alle velsignelser pleier presten å meddele ved et korstegn.

Knebøyningen er et naturlig uttrykk for selvfornedring. Når endog Jesus, Gud-mennesket, ba på kne (Luk. 22, 41) og likeledes apostlene (Ap. Gj. 9, 40; 20, 36; 21, 5; Ef. 3, 14) må heller ikke vi unnsø oss for det. Uttrykkelig sier Skriften at for Gud "skal hvert kne bøye seg" (Es. 45, B; Rom. 14, 11; Filip. 2, 10).

Den knepbøyning vi katolikker gjør så snart vi kommer inn i kirken og når vi går ut, er en hilsen til vår Frelser i tabernaklet. Denne skikk er en stadig påminnelse om Jesu nærvær.

En stor del av messebønnene **ber presten med løftede hender**. Slik pleide man å be på apostlenes tid (sml. 1. Tim. 2, 8).

Å slå seg for brystet er en bekjennelse av straffskyldighet. Sml. Luk. 18, 13, hvor Jesus roser tollereren for det. Denne seremoni (ved et par lette slag for brystet) blir brukt under syndsbekjennelsen.

Den velluktende, oppadstigende røkelse er et symbol på bønnen (Salm. 141, 2). Som røkelse så Johannes englenes og de troendes bønner (Åp. 5, 8; 8, 3-4).

Røkelse har vært i bruk i den kristne liturgi helt fra den tid kirkeforfølgelsene opphørte og man begynte å feire gudstjenestene med større høytid.

Imidlertid må bemerkes at røkelse ikke spiller en så viktig rolle i den katolske liturgi som utenforstående ofte tror. Ved den hellige messe pleier røkelse bare å bli brukt på høytidsdager. Insenseringen av alteret, evangelieboken og presten, som da finner sted, må selvfølgelig ikke oppfattes som en tilbedelse, men som en vigsling og æresbevisning på grunn av deres forbindelse med Kristus. Også de alminnelige troende blir ved offertoriet insensert for å bli helliget som "et velluktende offer for Gud" (Ef. 5, 2).

Alteret og dets tilbehør er fullt av vakker symbolikk. Den innvidde (salvede) altersten med de fem korsmerker er et bilde på Kristus (den Salvede), "den levende sten, som vi må komme hen til og bli bygget opp på som et hellig presteskap til å bære frem åndelige ofre" (1. Petr. 2, 4-5; Ef. 2, 20).

I alterbordet er det lagt noen små **relikvier** av martyrer (eller andre hellige). Helt fra oldtiden av bygget man gjerne altrene over martyrenes graver. Om denne skikk minner oss Johannes' visjon av den himmelske liturgi: "Jeg så under alteret deres sjeler som var myrdet for Guds ords skyld" (Åp. 6, 9). Martyrenes lidelser er et "offer" (Filip. 2, 17; 11. Tim. 4, 6; Visd. 3, 6), som "utfyller Kristi lidelser for Kirken" (Kol. 1, 24). De er "Kristi lidelser" (1. Petr. 4, 13; 2. Kor. 4, 10; Gal. 6, 17), og "forherliger Gud" (Joh. 21, 19). Derfor minnes vi dem i forening med Kristi offer, både for å ære Gud ved dem og å be om martyrenes forbønn. Jo mer en jo har lidt med Kristus, dess mer får en også herske med ham (11. Tim. 2, 11-12). Relikviene i alterbordet er også en påminnelse om at vi for å få del i Kristi offer må ofre oss selv (= være beredt til å lide) med ham.

Alterlysene er et symbol på Kristus, "verdens lys" (Joh. 8, 12), og på de troende, som skal være "lys i Herren" (Ef. 5, 8), for å lyse for andre (Matt. 5, 14-15; Filip. 2, 15). Ved å fortære seg selv forestiller de også Jesu offerkjærlighet og det offersinn vi må hengi oss selv med. Likesom deres flamme higer oppad, skal vårt hjerte "søke det som er oventil" (Kol. 3, 1-2).

Også prestens **liturgiske klær** er et middel til å henlede vår oppmerksomhet på de hellige mysterier. De har ikke til hensikt å fremheve prestens egen person, men tvert imot å la den tre tilbake, nemlig ved å minne oss om at han ikke opptre i sitt eget navn, men i Kristi navn. Bruken av høytidsklær og verdighetstegn til å uttrykke og fremme respekt for det som er opphøyet, er et naturlig behov, som ikke lar seg bortresonnere. Selvfølgelig har liturgien også med hensyn til paramentene gjennomgått en utvikling. De har sin opprinnelse i den alminnelige romerske drakt. Men lenge før de liturgiske klær i form var forskjellige fra de alminnelige, begynte man å reservere særlige klær (ofte uten tvil av mer kostbart materiale) til gudstjenestelig bruk. At alt dette er i overensstemmelse med Jesu ånd, fremgår allerede av det at han selv viste seg for Johannes "kledd i en fotsid kjortel og ombundet med et gullbelte" (Åp. 1, 13).

De forskjellige deler av prestens offerskrud viser hen til Kristi korsoffer. De minner om det hvite kledebon han ble iført, de rep han ble bundet med, og det kors han bar på sine skuldre.

Også offerskrudets forskjellige farver har sin symbolske betydning. Den hvite farve betyr glede og brukes på de fleste festdager. Rødt, ildens og blodets farve, brukes i pinseuken og på martyrenes fester. Fiolett er botens farve og brukes derfor i advents- og fastetiden. Grønt betyr håp og brukes på de alminnelige søndager utenom fest- og botskretsene. Sort uttrykker sorg og brukes (med fiolett) ved messer for de avdøde.

Den evige lampe foran tabernaklet minner oss om Jesu stadige nærvær i våre kirker, hvor vi alltid kan komme til ham. I store kirker kan en slik lampe være av praktisk nytte for å finne sakramentsalteret eller sakramentskapellet.

Vievannskaret, som er anbragt ved inngangen til kirken, formaner oss til å rense vårt sinn, når vi kommer inn i Guds hus. "For ditt hus sømmer seg hellighet, Herre" (Salm. 93, 5). Ved å stenke vievann over oss uttrykker vi vår bønn om Guds rensende nåde. Dessuten får vi derved del i en særlig velsignelse Kirken har knyttet til dette vann (dvs. en særlig bønn Kirken har bedt for dem som vil bli bestemt med dette vann).

At Kirken knytter sin velsignelse til synlige tegn er nyttig. Da bruken av slike gjenstander (som f. eks. vievann) også i seg selv er et uttrykk for bønn (tillit til Gud, ønske om sjelerenhet), blir de troende derved ofte anmodet om å be sammen med Kirken.

Bruken av vievann er meget gammel. Omkring året 200 taler allerede Tertullian om vann som er helliget ved påkalling av Gud. Sml. også Constit. Apost. VIII, 28. Før høymessen på søndagene stenker presten undertiden vievann over menigheten, mens han går gjennom kirken.

VII.

"KOM IHU AT DU HELLIGHOLDER HVILEDAGEN"

"Da vi nå har en stor yppersteprest som er gått gjennom himlene, Jesus, Guds sønn, ... så la oss med frimodighet tre frem for nådens trone, for å søke miskunn og finne Guds nådes hjelp i rette tid" (Hebr. 4, 14-16). "La oss gi akt på hverandre, så vi oppflammer hverandre til kjærlighet og gode gjerninger, idet vi ikke svikter vår menighetsforsamling" (10, 24-25).

En som vet hva den hellige messe er, vil lett forstå hvorfor det må anses som en alvorlig samvittighetsplikt å overvære den på Herrens dag. Fra apostlenes tid har søndagsplikten først og fremst vært en plikt til å "samle seg for å bryte brødet" (Ap. Gj. 20, 7 dvs. å feire nattverdsgudstjeneste). Bibelen taler ikke ennå om søndagen som en hviledag. Den er blitt til de kristnes hviledag som følge av at den var en dag som var bestemt til gudstjeneste. Man oppfyller ikke sin søndagsplikt ved bare å avholde seg fra arbeide. Dette er den negative og minst viktige del av søndagsplikten. Vi skal "helligholde" og ikke bare holde hviledagen. Å helligholde ("qadash") betyr å hellige eller innvie til Gud. Det 3. bud hører til den del av dekalogen som handler om våre plikter mot Gud. Hvis det bare gjaldt å skaffe menneskene en feriedag for det naturlige livs skyld, ville Gud ikke ha satt dette bud foran i de ti bud (omsorgen for det naturlige liv hører til det 5. bud). Den ukentlige hviledag er "Herrens dag" (Åp. 1, 10) Dens vesentlige formål er å gi oss tid til å dyrke Gud og å helliggjøre vår sjel. Og den eneste gudstjeneste som fullkomment behager Gud, og samtidig er den viktigste kilde til vår helliggjørelse, er den eukaristiske offerhandling, som er ett med Kristi offer på korset.

Budet om å overvære den hellige messe gjelder hver søndag. Det er ikke nok å gå til messen av og til, ettersom vi har lyst til det. "Kom i hu at du helligholder hviledagen", dvs. hver hviledag. "Hviledag etter hviledag skal alt kjød komme for å tilbe for mitt åsyn" (Es. 66, 23). Uten at det var en alvorlig plikt å overvære den hellige messe hver søndag, ville forsømmelsene bli så alminnelige og hyppige at hele det kristne liv etter hvert ville dø bort blant folket. Bare en alvorlig grunn (lang avstand, sykdom, osv.) dispenserer fra messeplikten.

Den hellige messe er den veldigste begivenhet på jorden, som må sammenstilles med Betlehems og Golgatas store begivenheter, og som vi derfor ikke kan stå likegyldig overfor. Når Jesus ved et ubegripelig mirakel av sin allmakt og godhet stiger ned på alteret for å ofre seg for oss og med oss, da skal vi ikke gjøre som om det ikke vedkommer oss. En som ringeakter den hellige messe, ringeakter Paktens blod. Og "hvilken hard straff fortjener ikke den som ringeakter Paktens blod" (Hebr. 10, 29)?

Kom trofast til den hellige messe, og kom alltid tidsnok, dvs. før messens begynnelse. Den hellige handling krever forberedelse. Det er en sørgelig mangel på liturgisk ånd når en mener å kunne unnvære de innledende bønner som skal sette oss i det rette sinnelag til å ta del i de hellige mysterier. Når en er innbudt til en verdslig fest, sørger en nok for å være i tide. Men skal du da være mindre høflig overfor Jesus, som innbyr deg til sitt himmelske gjestebud?

Å overvære den hellige messe må være vår glede. En god katolikk burde ikke spørre: Hvor ofte må jeg overvære den hl. messe, men hvor ofte kan jeg overvære den hl. messe? Måtte vi iallfall ha den samme lengsel etter helligdommen som den fromme israelitt, hvis tabernakel bare var et skyggebilde av våre gudshus. "Hvor elskelige dine boliger er, hærskaenes Herre! Min sjel lenges og vansmekter av lengsel etter Herrens forgårder. Mitt hjerte og mitt kjød roper med fryd til den levende Gud. Spurven har jo funnet seg et hus, og svalen et rede, hvor den legger sine unger. Dine altre, hærskaenes Herre, min konge og min Gud. Salige er de som bor i ditt hus, Herre; de skal bestandig love deg" (Salm. 84).

Ja, salige er de som trofast oppfylder sin søndagsplikt. Fordi - som det gamle ordspråk sier - "som din søndag er, skal din dødsdag være".